

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ตามทัศนะของบรรณาธิการบริหารนิตยสารดิฉัน และบรรณาธิการอำนวยการนิตยสารขวัญเรือน เห็นว่าคนในสังคมไทยมีความตื่นตัวเรื่องสุขภาพอนามัยกันมากขึ้นกว่าเดิม ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสภาวะปัจจุบันที่ก่อให้เกิดปัจจัยเสี่ยงต่อโรคร้ายไข้เจ็บต่างๆได้ง่าย รวมทั้งกระแสสังคมที่มีความตื่นตัวในการดูแลรักษาสุขภาพอนามัยของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ตลอดจนแผนพัฒนาทางด้านสาธารณสุขมูลฐานซึ่งมุ่งให้ทุกคนมีสุขภาพดีทั่วหน้าภายในปี พ.ศ. 2543

นิตยสารสตรีในฐานะที่เป็นสื่อมวลชนประเภทหนึ่ง จะมีบทบาทในการทำหน้าที่เผยแพร่ความรู้ด้านสุขภาพอนามัยให้แก่ผู้อ่านได้มากน้อยเพียงใดนั้น สามารถอธิบายได้ด้วยผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่มีค่านัยสำคัญทางสถิติซึ่งแสดงความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการเปิดรับสื่อ ความรู้ที่ได้รับจากการอ่านนิตยสารสตรีและการนำเอาความรู้เหล่านั้นไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ ตลอดจนการรับรู้ประโยชน์ของสื่อและสาระประโยชน์ของเนื้อหาที่นำเสนอในการสำรวจความคิดเห็นของผู้อ่าน

งานวิจัยนี้จึงมุ่งที่จะศึกษาถึงบทบาทของนิตยสารสตรีในการเผยแพร่ความรู้ด้านสุขภาพอนามัย เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ซึ่งนับเป็นอีกแง่มุมหนึ่งของการศึกษาบทบาทของสื่อมวลชนในการพัฒนา โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาดังนี้

- 1) เพื่อทราบถึงปริมาณและประเด็นในการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยทั้งในเชิงวิชาการและเชิงพาณิชย์ในนิตยสารสตรี โดยเลือกศึกษานิตยสารสตรีที่ได้รับความนิยมจากผู้อ่านในสังคมไทยจำนวน 4 ฉบับ คือ ขวัญเรือน กุลสตรี ดิฉันและแพรว
- 2) เพื่อศึกษาบทบาทของนิตยสารสตรีในการทำหน้าที่ให้ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพอนามัย
- 3) เพื่อศึกษาการนำเอาความรู้เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยที่ได้รับจากการอ่านนิตยสารสตรีไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสุขภาพอนามัยของตนเอง โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้ที่ติดตามอ่านนิตยสารทั้ง 4 ฉบับดังกล่าวเป็นประจำอย่างน้อย 1 ฉบับ
- 4) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยในนิตยสารสตรี 4 ฉบับ

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาบทบาทของนิตยสารสตรีในการเผยแพร่ความรู้ด้านสุขภาพอนามัย ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาจากนิตยสารสตรี 4 ฉบับซึ่งเป็นที่นิยมของผู้อ่าน จำนวนทั้งหมด 48 เล่ม เพื่อให้ทราบถึงปริมาณ ประเด็น และความแตกต่างของการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพอนามัยในนิตยสารสตรีแต่ละฉบับ ตลอดจนการสำรวจความคิดเห็นของผู้ที่ติดตามอ่านนิตยสารสตรีทั้ง 4 ฉบับเป็นประจำรวมทั้งการสัมภาษณ์บรรณาธิการนิตยสาร ทำให้ทราบว่านิตยสารสตรีมีบทบาทในการให้ความรู้แก่ผู้อ่าน โดยผู้อ่านสามารถรับรู้ถึงประโยชน์ของนิตยสารสตรี และสาระประโยชน์ทางด้านเนื้อหาที่ได้รับจากการอ่านนิตยสารสตรีดังกล่าว

1) จากการวิเคราะห์เนื้อหาและการสัมภาษณ์บรรณาธิการ เพื่อให้ทราบถึงปริมาณและประเด็นของการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยที่นำเสนอในนิตยสารสตรีทั้ง 4 ฉบับ พบปริมาณเนื้อหาในเชิงวิชาการเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยมากที่สุดในนิตยสารกุลสตรี โดยนำเสนอในรูปแบบของคอลัมน์ประจำต่างๆ รองลงมา คือ นิตยสารดิฉัน ซึ่งนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบของคอลัมน์สัมภาษณ์/บุคคล ส่วนประเด็นของเนื้อหาที่พบมากที่สุดจะเป็นเรื่องของความรู้เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยทั่วไป รองลงมา เป็นประเด็นเกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพและพฤติกรรมเมื่อเจ็บป่วย

ส่วนเนื้อหาในเชิงพาณิชย์ที่นำเสนอในลักษณะของการโฆษณาสินค้าต่างๆ นั้น มีเนื้อหาที่สอดแทรกสาระความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมอื่นๆ ที่สอดคล้องกับรูปแบบความเชื่อเกี่ยวกับสุขภาพมากเป็นอันดับแรก กล่าวคือ มักเป็นการบอกสรรพคุณของสินค้าที่มีคุณสมบัติในการบำรุง รักษา ป้องกัน หรือเสริมสร้างให้ผู้บริโภคมีสุขภาพพลานามัยที่ดียิ่งขึ้น ลดปัญหาหรือปัจจัยเสี่ยงที่อาจทำให้เกิดโรคได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลิตภัณฑ์บำรุงรักษาผิวพรรณต่างๆ จะพบเนื้อหาเหล่านี้มากที่สุดในนิตยสารสตรีทั้ง 4 ฉบับ เมื่อพิจารณาถึงเนื้อหาในเชิงพาณิชย์ที่เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยโดยรวมแล้วพบปริมาณของเนื้อหาที่มากที่สุดในนิตยสารขวัญเรือน รองลงมา คือ นิตยสารกุลสตรีในอัตราส่วนที่ค่อนข้างจะใกล้เคียงกัน

หากกล่าวโดยภาพรวมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 1 นิตยสารสตรีทั้ง 4 ฉบับมีปริมาณการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยทั้งในเชิงวิชาการและเชิงพาณิชย์มีความแตกต่างกันแต่อยู่ในอัตราส่วนที่ไม่ต่างกันมากนัก แต่ถ้านำมาเปรียบเทียบเป็นคู่ๆ จะพบความแตกต่างกันอย่างชัดเจน เช่น

นิตยสารสตรีฉบับที่นำเสนอเนื้อหาในด้านนี้ในเชิงวิชาการมากที่สุดกับฉบับที่นำเสนอเนื้อหาที่มีความแตกต่างกันในอัตราส่วนถึงร้อยละ 45.67 และถ้าหากจะเปรียบเทียบอัตราส่วนของการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยในเชิงพาณิชย์ระหว่างฉบับที่นำเสนอมากที่สุดกับฉบับที่นำเสนอเนื้อหาที่น้อยที่สุด จะพบว่าอัตราส่วนแตกต่างกันร้อยละ 35.06

สำหรับประเด็นในของเนื้อหาในเชิงวิชาการพบว่า นิตยสารกุลสตรีและนิตยสารแพรวจะนำเสนอในประเด็นของความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยมากที่สุด ซึ่งแตกต่างจากนิตยสารดิฉันที่จะนำเสนอในประเด็นของพฤติกรรมเมื่อเจ็บป่วยมากกว่า ส่วนนิตยสารขวัญเรือนจะนำเสนอในด้านพฤติกรรมสุขภาพเป็นอันดับหนึ่ง แต่จะสังเกตเห็นได้ว่านิตยสารสตรีทั้ง 4 ฉบับจะนำเสนอเนื้อหาในประเด็นของพฤติกรรมทั่วไปที่สอดคล้องกับรูปแบบความเชื่อเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยมากเป็นอันดับที่สามเหมือนกันและในอัตราส่วนที่ใกล้เคียงกันอีกด้วย

2) จากการสำรวจความคิดเห็นของผู้อ่านด้วยแบบสอบถาม แปลผลและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน จากแบบสอบถาม 400 ชุด ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์กลับมา 385 ชุด ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่ากลุ่มผู้อ่านส่วนใหญ่จะเป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 20-29 ปี สถานภาพโสด มีการศึกษาในระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า นอกจากนี้ยังเป็นนักศึกษาอยู่เป็นส่วนใหญ่แล้ว กลุ่มตัวอย่างมีอาชีพรับจ้างหรือเป็นพนักงานบริษัทซึ่งมีรายได้อยู่ในระดับ 5,000 – 10,000 บาทเป็นส่วนมาก นอกเหนือจากเนื้อหาและรูปแบบของนิตยสารโดยรวมแล้ว เหตุผลรองลงมาที่ผู้อ่านติดตามอ่านนิตยสารสตรีเป็นประจำก็คือ ผู้อ่านร้อยละ 60.5 ชอบสาระประโยชน์ที่ได้รับจากการอ่านนิตยสารสตรีเหล่านี้

ผลจากการสำรวจพฤติกรรมในการเปิดรับสื่อพบว่า ผู้อ่านสนใจอ่านเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยมากเป็นอันดับที่ 4 และผู้อ่านร้อยละ 46.8 มีความคิดเห็นว่าเนื้อหาในด้านนี้มีประโยชน์มาก ในขณะที่ผู้อ่านร้อยละ 30.6 คิดว่ามีประโยชน์มากที่สุด สำหรับเหตุผลที่ผู้อ่านเห็นว่าเนื้อหาสาระประโยชน์มากที่สุดนั้น คือ สามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อสุขภาพอนามัยของตนเอง รองลงมาร้อยละ 51.7 ให้เหตุผลว่า ทำให้ได้รับความรู้และความเข้าใจในการดูแลสุขภาพอนามัยเบื้องต้น ร้อยละ 47.5 เห็นว่าทำให้ได้รู้เคล็ดลับในการดูแลสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจให้สมบูรณ์แข็งแรง

นอกจากนี้ยังพบว่าผู้อ่านมีพฤติกรรมต่างๆ ไปที่สอดคล้องกับรูปแบบความเชื่อเกี่ยวกับสุขภาพ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ 3.56 รองลงมาเป็นพฤติกรรมสุขภาพ คือ 3.52 ส่วนผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แสดงให้เห็นว่าการรับรู้ประโยชน์ของสื่อมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมต่างๆ ไปที่สอดคล้องกับรูปแบบความเชื่อเกี่ยวกับสุขภาพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนความรู้จะมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพโดยรวม กลุ่มตัวอย่างที่รับรู้ประโยชน์จากการอ่านมากจะมีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพพอนามัยมากด้วยเช่นกัน โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และกลุ่มตัวอย่างที่รับรู้สาระประโยชน์ด้านเนื้อหาแตกต่างกัน ก็จะมีความรู้มากน้อยแตกต่างกันด้วยซึ่งจะมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กล่าวคือ มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง

กล่าวโดยสรุปว่าเนื้อหาด้านสุขภาพพอนามัยส่วนใหญ่ก็จะเป็นไปในแนวทางการเผยแพร่ความรู้ต่างๆ ไปเกี่ยวกับสุขภาพพอนามัย และเนื้อหาที่สอดคล้องกับพฤติกรรมสุขภาพเช่นกัน นอกจากนี้ผลจากการสำรวจความคิดเห็นยังพบว่าผู้อ่านได้รับความรู้จากเนื้อหาเหล่านั้นทั้งในแง่ของเนื้อหาและสาระประโยชน์ ซึ่งส่งผลต่อการมีพฤติกรรมสุขภาพ พฤติกรรมป้องกันโรค และพฤติกรรมต่างๆ ไปที่สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับสุขภาพพอนามัย ตลอดจนพฤติกรรมโดยรวมในการดูแลสุขภาพพอนามัยของตนเอง ซึ่งผลการวิจัยนี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ในข้อที่ 2 และ 3 คือ แสดงให้เห็นว่านิยายสารคดีมีบทบาทในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพพอนามัย และมีประโยชน์ต่อผู้อ่านทั้งในแง่ของตัวสื่อและเนื้อหาในการนำเอาความรู้เกี่ยวกับสุขภาพพอนามัยที่ได้รับจากการอ่านนิยายสารคดีไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสุขภาพพอนามัยของตนเองอีกด้วย

3) สำหรับวัตถุประสงค์ในข้อที่ 4 นั้น เมื่อเปรียบเทียบข้อมูลจากทั้ง 3 ส่วน คือ การวิเคราะห์เนื้อหา การสัมภาษณ์และการสำรวจความคิดเห็นในแง่ของการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพพอนามัยในนิยายสารคดี 4 ฉบับแล้วพบว่านอกจากจะมีกลุ่มเป้าหมายของผู้อ่านค่อนข้างใกล้เคียงกันแล้ว ยังมีวัตถุประสงค์ในการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพพอนามัยที่ค่อนข้างใกล้เคียงกันอีกด้วย คือการมุ่งเน้นให้สาระ ความรู้หรือข้อมูลที่เป็นประโยชน์และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ ซึ่งตรงกับผลการสำรวจความคิดเห็นของผู้อ่านในแง่ของเหตุผลที่ผู้อ่านเห็นว่าเนื้อหาที่มีสาระประโยชน์มากที่สุดในด้านที่สามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อสุขภาพพอนามัยของตนเอง รองลงมา คือ ทำให้ได้รับความรู้และความเข้าใจในการดูแลสุขภาพพอนามัยเบื้องต้น

หากเปรียบเทียบการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยของนิตยสารสตรีทั้ง 4 ฉบับ ตามความคิดเห็นของผู้อ่าน พบว่ามักเป็นเรื่องของการดูแลสุขภาพอนามัยและความงามของสตรี รองลงมาจะเป็นเรื่องของการดูแลสุขภาพอนามัยของตนเองด้วยวิธีง่ายๆ แสดงให้เห็นว่านิตยสารสตรีทั้ง 4 ฉบับไม่มีความแตกต่างกันในภาพรวมของการนำเสนอเนื้อหาด้านสุขภาพอนามัยตามทัศนะของผู้อ่าน

ส่วนรูปแบบของการนำเสนอเนื้อหาด้านสุขภาพอนามัยนั้น นิตยสารกุลสตรีและขวัญเรือน มักจะนำเสนอในลักษณะของคอลัมน์ประจำต่างๆ ส่วนนิตยสารดิฉันและแพรวจะนำเสนอในรูปแบบของการสัมภาษณ์/บุคคลมากกว่า นอกจากนี้ทั้ง 4 ฉบับจะนำเสนอในรูปแบบของบทความ/สารคดี/สื่ूपมากเป็นอันดับที่สาม และจะพบว่ามีรูปแบบของคอลัมน์ตอบปัญหาเฉพาะในนิตยสารขวัญเรือนเพียงฉบับเดียวเท่านั้น ส่วนในนิตยสารดิฉันจะไม่มีรูปแบบการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยในลักษณะข่าวและภาพข่าวเหมือนกับนิตยสารฉบับอื่นๆอีก 3 ฉบับเลย

กล่าวโดยสรุปเมื่อเปรียบเทียบการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยในนิตยสารสตรีทั้ง 4 ฉบับที่นำมาศึกษาแล้ว พบว่ามีวัตถุประสงค์ รูปแบบ เนื้อหาและสาระประโยชน์ที่ค่อนข้างใกล้เคียงกัน

การอภิปรายผล

จากการสัมภาษณ์บรรณาธิการนิตยสารสตรีทั้ง 4 ฉบับในด้านวัตถุประสงค์ของการจัดทำนิตยสารและนโยบายการนำเสนอเนื้อหา ประกอบกับการวิเคราะห์เนื้อหาตามแนวคิดของ Berelson ซึ่งวิเคราะห์จากเนื้อหาที่ปรากฏ (Manifest Content) และเป็นเนื้อหาที่มีวัตถุประสงค์ (Objective) โดยใช้หลักการวิเคราะห์ในเชิงปริมาณ (Quantitative) คือ การนับจำนวนหน้า แล้วจัดแบ่งประเภทของเนื้อหาให้สอดคล้องกับแนวคิดและประเภทของพฤติกรรมสุขภาพที่นำมาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ผลการวิเคราะห์เนื้อหาแสดงให้เห็นว่าเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยที่นำเสนอ นั้นสอดคล้องกับแนวคิดด้านพฤติกรรมสุขภาพ 2 ประเภท ตามแนวคิดของ Kasl และ Cobb คือ พฤติกรรมสุขภาพ (Health Behavior) และพฤติกรรมเมื่อเจ็บป่วย (Illness Behavior) โดยมีแนวโน้มว่าเนื้อหาที่นำเสนอจะเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพมากกว่า

นอกจากนี้เนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยในนิตยสารสตรีทั้ง 4 ฉบับ ยังสอดคล้องกับองค์ประกอบที่สำคัญของพฤติกรรมสุขภาพตามแนวคิดของ Bloom Krathwahl และ Macia คือ พฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) และพฤติกรรมด้านเจตพิสัย (Affective Domain) ซึ่งได้แบ่งพฤติกรรมสุขภาพออกเป็น 2 ประเภทเช่นกัน คือ พฤติกรรมป้องกันโรค และพฤติกรรมเมื่อเจ็บป่วย กล่าวคือ เนื้อหาที่นำเสนอจะมุ่งเน้นการให้ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพอนามัย และการปฏิบัติตนเมื่อมีอาการเจ็บป่วย จะเห็นว่าคอลัมน์นิสต์ที่เขียนคอลัมน์ประจำต่างๆ ในนิตยสารสตรีทั้ง 4 ฉบับ มีวิชาชีพทางด้าน การแพทย์ทั้งหมด จะมีความแตกต่างกันตามความเชี่ยวชาญพิเศษเฉพาะทางเท่านั้น

ส่วนในรายละเอียดของเนื้อหาพบว่ามี ความสอดคล้องกับแนวคิดชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปรับพฤติกรรมด้านการบริโภค ซึ่งมุ่งเน้นสาระความรู้ด้านโภชนาการเพื่อการมีสุขภาพดีและเพื่อลดปัจจัยเสี่ยงของการเกิดโรคร้ายต่างๆ เช่นเดียวกับแนวโน้มด้านโภชนาการในงานวิจัยและบทความจากต่างประเทศของ Holly McCord ในนิตยสาร Nutrition News ที่เผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ตอีกด้วย ตัวอย่างของเนื้อหาที่พบมากในนิตยสารสตรีทั้ง 4 ฉบับ และตรงกับเนื้อหาในบทความนี้ได้แก่ การลดอัตราเสี่ยงของโรคหัวใจ โรคมะเร็ง การลดระดับคอเลสเตอรอล การต้านอนุมูลอิสระ (free-radical) ด้วยการรับประทานอาหารให้ถูกต้องตามหลักโภชนาการ เป็นต้น ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงปริมาณแสดงความสอดคล้องกันกับประเด็นการนำเสนอเนื้อหา ดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าค่าเฉลี่ยของ

ความรู้และค่าเฉลี่ยของพฤติกรรมด้านโภชนาการเพื่อเสริมสร้างพลาสมาและลดปัจจัยเสี่ยงต่อโรคร้ายต่างๆจัดว่าอยู่ในเกณฑ์ดีเช่นกัน

หากพิจารณาจากการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยของนิตยสารสตรีทั้ง 4 ฉบับ ตามความคิดเห็นของผู้อ่านที่เห็นว่ามักเป็นเรื่องของการดูแลสุขภาพอนามัยและความงามของสตรี แสดงให้เห็นถึงความสอดคล้องกับแนวโน้มหลักเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยของสตรีในศตวรรษที่ 21 ในการศึกษาเกี่ยวกับ “Ten Trends in Women’s Health” ของ Heather Paul และ Peter Weil ซึ่งกล่าวว่า การที่ผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมในการดำรงชีวิตประจำวันทุกๆด้านในปัจจุบัน จะส่งผลต่ออัตราเสี่ยงด้านสุขภาพอนามัย ตลอดจนความจำเป็นในการส่งเสริมสุขภาพอนามัยและการป้องกันโรค โดยมุ่งเน้นการให้ความรู้ด้านการดูแลตนเองให้ดียิ่งขึ้น

ผลวิเคราะห์จากการสำรวจในส่วนของคุณลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่างที่ติดตามอ่านนิตยสารสตรี 4 ฉบับในการวิจัยนี้ พบว่าใกล้เคียงกับข้อมูลในงานวิจัยเกี่ยวกับการรับรู้ประโยชน์ของสื่อของ Kippax และ Murray ในส่วนของคุณลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่างที่เปิดรับสื่อประเภทวารสารหรือนิตยสาร กล่าวคือ ผู้อ่านจะเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย เป็นผู้ที่ค่อนข้างจะมีการศึกษาและมีรายได้ในระดับปานกลางหรือค่อนข้างสูง แสดงให้เห็นว่าปัจจัยทางด้านประชากรมีอิทธิพลต่อการเลือกใช้สื่อและการรับรู้ประโยชน์ของสื่อ

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติเพื่อหาความสัมพันธ์แบบเพียร์สันแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ในเชิงบวกระหว่างความรู้กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพโดยรวม ซึ่งค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 คือ มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของความรู้โดยรวมแล้ว พบว่าผู้อ่านมีความรู้ในเรื่องต่างๆเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพอนามัย 3.45 ซึ่งจัดว่าอยู่ในเกณฑ์ที่มีความรู้มาก และประเด็นที่ผู้อ่านมีความรู้มากที่สุดตรงกับประเด็นของเนื้อหาที่นิตยสารสตรีนำเสนอเป็นส่วนใหญ่ด้วย เช่น การลดปัจจัยเสี่ยงต่อโรคร้ายต่างๆ การรับประทานอาหารให้ถูกต้องตามหลักโภชนาการเพื่อเสริมสร้างสุขภาพ ปัญหาของไขมันส่วนเกิน และการดูแลสุขภาพผิวพรรณ เป็นต้น

นอกจากนี้พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่รับรู้ประโยชน์จากการอ่านมาก จะมีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพ สภาพอนามัยมากด้วยเช่นกัน โดยค่าสถิติมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่เป็นความสัมพันธ์ในระดับต่ำ ซึ่งสอดคล้องกับค่าเฉลี่ยของพฤติกรรมสุขภาพและพฤติกรรมเมื่อเจ็บป่วยที่จัดว่าอยู่ในเกณฑ์ปานกลางหรือปฏิบัติบ้างในบางครั้ง แม้ว่าค่าเฉลี่ยของพฤติกรรมอื่นๆที่สอดคล้องกับรูปแบบความเชื่อเกี่ยวกับสุขภาพจะอยู่ในเกณฑ์ที่ปฏิบัติบ่อยๆครั้งก็ตาม และหากจะพิจารณาในรายละเอียดจะพบว่า ความรู้และพฤติกรรมบางอย่างมีค่าเฉลี่ยที่อยู่ในเกณฑ์เดียวกัน เช่น ค่าเฉลี่ยความรู้เรื่องผลเสียของบุหรี่ คือ 3.87 กับค่าเฉลี่ย 3.84 ของพฤติกรรมการงดสูบบุหรี่เพื่อลดปัจจัยเสี่ยงต่อโรคมะเร็ง หรือค่าเฉลี่ยของความรู้เกี่ยวกับประโยชน์ของการรับประทานผักสีเขียว ตับ ไข่และนมสด กับค่าเฉลี่ยของพฤติกรรมในการรับประทานอาหารดังกล่าวเพื่อช่วยเพิ่มจำนวนเม็ดเลือดแดงและระดับฮีโมโกลบิน ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 3.91 เท่ากัน แสดงให้เห็นว่าความรู้และพฤติกรรมในการดูแลสุขภาพอนามัยมีความสัมพันธ์กัน

จึงอาจกล่าวได้ว่าเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยที่นำเสนอในนิตยสารสตรีส่งผลให้ผู้อ่านมีพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย (cognitive domain) กล่าวคือ มีความรู้ ความเข้าใจ และการนำความรู้นั้นไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสุขภาพอนามัยของตนเอง รวมทั้งมีผลต่อพฤติกรรมด้านเจตพิสัย (affective domain) ซึ่งจะเห็นว่าผู้อ่านมีความสนใจในเนื้อหาเรื่องนี้ และผู้อ่านร้อยละ 46.8 ซึ่งให้คุณค่าว่าเป็นเนื้อหาที่มีประโยชน์มาก มีพฤติกรรมที่สอดคล้องกับความสนใจและการรับรู้สาระประโยชน์จากเนื้อหาที่ได้รับจากการอ่านนิตยสารสตรีอีกด้วย

ข้อค้นพบเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงบทบาทของนิตยสารสตรีในการเผยแพร่ความรู้ด้านสุขภาพอนามัยที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการพัฒนาสาธารณสุขและนโยบายในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ตามแผนพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับปัจจุบัน (ฉบับที่ 8) ที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างสุขภาพอนามัยให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจ และตระหนักถึงความสำคัญของการป้องกันโรคและการดูแลสุขภาพอนามัยของตนเอง ตลอดจนสอดคล้องกับแนวคิด “ชีวิตจิต” ในการดูแลสุขภาพตามทศนะของดร. สาทิส อินทรกำแหง

นอกจากนี้จะเห็นว่านิตยสารสตรียังมีบทบาทที่สอดคล้องตามแนวคิดสื่อ นิตยสารกับแนวคิดด้านการสื่อสารเพื่อการพัฒนาอีกด้วย กล่าวคือ ทำหน้าที่เผยแพร่ความรู้และข่าวสารเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยที่ถูกต้อง และก่อให้เกิดพฤติกรรมในการดูแลรักษาสุขภาพอนามัยของตนเองในกลุ่มผู้อ่าน แสดงให้เห็นว่านิตยสารสตรีมีเนื้อหาที่ส่งผลกระทบต่อผู้อ่านและสังคมในเชิงบวก คือ มีการพัฒนา ด้านความรู้ ความเข้าใจ และพฤติกรรมในการดูแลรักษาสุขภาพอยู่ในระดับค่าเฉลี่ยปานกลางจนถึงระดับสูง

ปัญหาที่พบในการวิจัย

1) ด้านการวิเคราะห์เนื้อหา โดยการกำหนดกรอบในการวิเคราะห์เพื่อจัดประเภทของเนื้อหา ต่างๆด้วยการลงรหัสและนับจำนวนหน้า พบว่าเนื้อหาในส่วนของพฤติกรรมสุขภาพและพฤติกรรมป้องกันโรคนั้นค่อนข้างจะสับสนได้ง่ายในการแบ่งแยกประเภท จากการทดสอบความน่าเชื่อถือด้วยการลงรหัสร่วมกับผู้ร่วมลงรหัสเพื่อหาค่าความเชื่อมั่น จึงพยายามหาข้อกำหนดในการพิจารณาว่าพฤติกรรม สุขภาพนั้นควรเป็นการกระทำซึ่งส่งเสริมหรือก่อให้เกิดผลดีต่อสุขภาพมากยิ่งขึ้น ส่วนพฤติกรรมป้องกันโรคนั้นควรจะเป็นการหลีกเลี่ยง ระวังระมัดระวัง หรือรักษาร่างกายให้อยู่ในสภาพสมบูรณ์ เพื่อลดอัตราเสี่ยงต่อการเกิดโรค ซึ่งจะส่งผลสืบเนื่องให้มีสุขภาพที่ดีอยู่เสมอ นอกจากนี้การเก็บรวบรวมข้อมูลจากตัวเล่มของนิตยสารและเอกสารถ่ายสำเนาเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยที่ปรากฏในนิตยสาร จากห้องสมุดคณะนิเทศศาสตร์ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลหลักแต่ไม่สามารถหาข้อมูลได้ครบถ้วนคือ ทางห้องสมุดฯ ไม่มีนิตยสารกุลสตรีเป็นนิตยสารประจำห้องสมุดฯ ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องติดต่อกับทางสำนักพิมพ์เพื่อขอซื้อนิตยสารย้อนหลังให้ได้ครบตามที่ต้องการ

2) ด้านการสำรวจความคิดเห็นของผู้อ่าน เนื่องจากการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบมีวัตถุประสงค์เฉพาะ (Purposive Sampling) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่จะนำมาเปรียบเทียบกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และการ วิเคราะห์เนื้อหา จึงค่อนข้างต้องใช้เวลาในการเลือกแจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่างเฉพาะผู้ที่ติดตาม อ่านนิตยสารกุลสตรี ขวัญเรือน ดิฉันหรือแพรว และเป็นผู้ที่ปัจจุบันนี้อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและ เขตปริมณฑลเท่านั้น นอกจากนี้ยังต้องพยายามให้ได้ข้อมูลของผู้อ่านอย่างน้อยฉบับละ 30 คน เพื่อนำ ข้อมูลมาวิเคราะห์เปรียบเทียบอีกด้วย

3) ด้านการสัมภาษณ์บรรณาธิการ อุปสรรคที่สำคัญคือเรื่องของการนัดหมายเวลาเพื่อเข้าพบ และสัมภาษณ์ ซึ่งทำให้เกิดความล่าช้ากว่ากำหนดค่อนข้างมากในการเก็บข้อมูลส่วนนี้ ซึ่งนอกจากทาง บรรณาธิการจะไม่ค่อยว่างแล้ว ตัวผู้วิจัยเองก็ติดภาระกิจในหน้าที่การทำงานซึ่งอยู่ในช่วงเวลาที่ไม่สามารถจะ ปลีกตัวไปพบกับท่านเหล่านั้นได้ เนื่องจากสถานการณ์วิกฤตด้านธุรกิจและการบริหารของบริษัทผู้ว่าจ้าง ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้เข้าพบและสัมภาษณ์บรรณาธิการนิตยสารขวัญเรือนด้วยตัวเองได้เพียงท่านเดียว และติดต่อ ขอสัมภาษณ์บรรณาธิการนิตยสารอีก 3 ฉบับทางโทรศัพท์แล้วพิมพ์บทสัมภาษณ์ส่งโทรสารไปให้ผู้ให้ สัมภาษณ์พิจารณาและยืนยันข้อมูลที่ถูกต้อง

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1) จากการวิเคราะห์ข้อมูลและข้อค้นพบในงานวิจัยนี้ ผู้จัดทำนิตยสารสตรีในฐานะผู้ส่งสาร ควรส่งเสริมบทบาทของนิตยสารสตรีให้สอดคล้องกับเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการพัฒนาด้านสาธารณสุขตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 อยู่เสมอ ด้วยการนำเสนอเนื้อหาทั้งในประเด็นที่อยู่ในความสนใจและความรู้ใหม่ๆ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ของผู้อ่านในการได้รับความรู้และมีความเข้าใจที่ถูกต้อง อันจะส่งผลในทางที่ดีต่อการเกิดพฤติกรรมการดูแลสุขภาพอนามัยของตนเอง

2) ควรมีการส่งเสริมให้ผู้อ่านเกิดความตระหนักถึงความสำคัญของนิตยสารสตรีในฐานะที่เป็นสื่อมวลชนประเภทหนึ่ง ซึ่งนอกเหนือจากการให้ความบันเทิงและข่าวสารความรู้ด้านต่างๆแล้ว ยังมีบทบาทในการเผยแพร่ความรู้ด้านสุขภาพอนามัยที่มีสาระประโยชน์ และผู้อ่านสามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการอ่านนิตยสารสตรีไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองในชีวิตประจำวัน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

- 1) นอกเหนือจากบทบาทในการเผยแพร่ความรู้ด้านสุขภาพอนามัยแล้ว ควรมีการวิเคราะห์บทบาทของนิตยสารสตรีในการเผยแพร่ความรู้ด้านอื่นๆ ที่ก่อให้เกิดการพัฒนาทางสังคมหรือพัฒนาผู้รับสาร เช่น บทบาทในการให้ความรู้เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการเด็ก หรือบทบาทในการให้สาระประโยชน์ในเชิงสังคมวิทยาและจิตวิทยา เป็นต้น
- 2) ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของนิตยสารสตรีกับนิตยสารแนวสุขภาพโดยตรง เช่น “ชีวจิต” “ใกล้หมอ” และ “แม่และเด็ก” ในการให้ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยและการมีอิทธิพลต่อการเกิดพฤติกรรมสุขภาพ โดยการนำเอาความรู้ที่ได้รับจากการอ่าน ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ของผู้อ่าน เพื่อศึกษานิตยสารประเภทใดจะมีบทบาทต่อการรับรู้สาระประโยชน์ ความรู้ และพฤติกรรมของผู้อ่านมากกว่ากัน ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงรูปแบบในการนำเสนอเนื้อหาสาระของผู้จัดทำนิตยสารให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้อ่าน และเพื่อให้การสื่อสารมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางด้านพุทธรพัสัยและเจตพัสัยมากยิ่งขึ้น
- 3) ควรมีการศึกษาแนวโน้มหรือความเปลี่ยนแปลงของแนวทางในการนำเสนอเนื้อหาสุขภาพอนามัยในนิตยสารสตรีว่าสะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มของการดูแลสุขภาพอนามัยในช่วงเวลาต่างๆหรือไม่ เช่น เปรียบเทียบระหว่างปี พ.ศ. 2541 กับปี พ.ศ. 2542 ว่ามีแนวคิดใดเข้ามาแทนที่แนวคิดแบบชีวจิต หรือกระแสความนิยมในเรื่องใดเข้ามาแทนที่การบำรุงรักษาผิวพรรณที่มุ่งเน้นการป้องกันความหมองคล้ำและริ้วรอยของวัยในปีที่ผ่านมา เป็นต้น